

HANNU MÄKELÄ

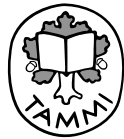
Pushkinin  
enkeli

TAMMI

Hannu Mäkelä

# Pushkinin enkeli

Romaani



KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ

**tammi**

70 VUOTTA

HELSINKI

Tässäkin kirjassa olen noudattanut hieman totunnaisuudesta poikkeavaa venäjän translitterointia. Esimerkiksi Pushkinin kirjoitan aina sh:lla, en siis suostu käyttämään sarvipää-ässä, vaikka se kirjan tematiikkaan tosin voisi sopiakin; teosluettelon loppuun se tosin pakon edessä hiipi. Nimistöissä olen samoin surutta käyttänyt rinnakkain sekä länsimaista että venäläistä kirjoitustapaa – esimerkiksi Pushkinin kaksintaisteluvastustaja d’Anthès on venäjäksi pelkkä Dantes. Ja sana *pora* on jälleen *paraa*.

Kaikki suomennokset, myös Pushkinin runojen suomennokset ovat omiani Enkeli-mottorunoa myöten. Olen yrittänyt päästä niin lähelle alkutekstiä kuin se riimejä käytettäessä yleensäkään on mahdollista. Pushkin, kuten Aleksis Kivi, on niitä kirjailijoita, joita pitäisi lukea vain alkukielellä. Runoilijan elämän kuvaaminen täysin ilman hänen runojaan ei kuitenkaan ole tuntunut mahdolliselta.

Vappu Orloville taas kerran suuri kiitos kommentaista ja tekstin tarkistamisesta.

© Hannu Mäkelä ja Kustannusosakeyhtiö Tammi 2013

ISBN 978-951-31-7400-2

Painettu EU:ssa

## Enkeli

*Eedenin porteilla lempeä enkeli  
pää painuksissa säteili.  
Synkkä ja kapinoiva demoni  
taas helvetin kuilussa lenteli.  
Sielu musta, sielu saastainen  
puhdasta sielua tuijotti  
ja tahaton tunne hellyyden  
hämärästi sisintä kosketti.  
”Anteeksi”, se huusi, ”sinut näin  
etkä säteilyt minulle turhaan.  
En kaikkea taivaassa vihannut,  
en kaikkea maailmassa halveksinut.”*

ALEKSANDR PUSHKIN, 1827

# Ensimmäinen askel

# 1.

KUN PUSHKIN avaa silmänsä, hän ei hetkeen käsitä missä on; Natalian vierellä ei ainakaan. Sinne budoaariin hän on viime kuukausina yhä harvemmin muutenkaan päätynyt.

Valoa on vähän, yksi kynttilä vain palaa pöydällä ja sekin lepattaa sammumaisillaan, raukka. Kuka sen on sytyttänyt tai jättänyt palamaan; hänkö itse? Edes verhojen raoista ei tihku valoa, sillä ulkona pihan yllä on vielä täysi pimeä, jota kuu saati mikään lyhty ei ole muuksi muuttamassa. Kotona hän kuitenkin on ja omassa kabinetissaan, sillä kirjojen selät katsovat häntä hämärästä. Ne ystävät tunnistaa aina.

Silmät painuvat kiinni, mutta hiljaisuus rikkoutuu ja nukkuminen käy mahdottomaksi. Käytävässä kulkee rappusia joku, eteishuoneen ovi avautuu ja sitten kuuluu askelia, joita seuraa hienotunteisesti kysyvä koputus oveen.

Ennen kuin Pushkin ennättää sanoa mitään, ovi kuitenkin jo saman tien aukeaa ja sisään astuu tuttu hahmo. Nikita Timofejevitch sieltä saapuu, ei mikään unen kummitus vaan luottopalvelija, pelastaja monesta pulmasta ja pulasta, Pushkin tajuaa. Ja sellaiseksi Nikita muuttuu taas, tuo Boldinon maatilalta aikanaan mukaan tarttunut ja sitten kadonnut ja sitten taas tänne palvelijaksi löytynyt hyvä djadja Kozlov. Tämä saapuu aivan siihen lähelle upouusi öljylamppu kä-

dessään ja Pushkin rauhoittuu, avaa silmänsä kokonaan ja tuijottaa Nikitaa.

Hitaasti Pushkin alkaa ymmärtää, missä on yönsä vietänyt. Kotona kyllä, mutta ei todellakaan vaimonsa kanssa, vaan varmemmassa turvassa eli omassa työhuoneessaan; kabinetissa ja kirjastossa, jossa yleensäkin on nykyään maannut divaanilla päällysvaatteet ja huopa yllään. Mutta miksi, sillä pää ei ole kipeä, illan ja yön kestäneestä kortinpeluusta ja juopottelusta ei siis ole kysymys.

Jotain Pushkin alkaa muistaa. Olihan hän juhliassa kyllä, vieraisilla ja illallisella, kuten lähes aina, mutta hyvä kun sai aterian alas. Päätä poltti, se oli tulikuuma, ja siksi sitä piti valella kylmällä vedellä ennen illallista ja taas sen jälkeen. Ensin Vjazemskin luona, sitten vielä Razumovskien. Lasi viiniä, kaksikin, mutta väkevää viinaa hän ei juonut. Ja syykin oli selvä – tänään on se päivä, jolloin käden pitää olla vakaa, aseensa pysyä siinä. Tänään on viimein koittanut kaksintaitelun hetki, jota hän on odottanut jo syksystä. Tänään hän pistooli kädessään kohtaisi Dantesin, sen saatanan sikiön ja kiroton gigolon, paroni Gekkerenin noinsanotun ottopojan. Naurettavan narrin!

Minä tapan sen, teurastan kuin sian, Pushkin ajattelee ja tuntee outoa mielihyvää näitä yksinkertaisia sanoja solmiesaan. Lauseet eivät ole kauniita, mutta nopeita ja tarkoituksenmukaisia kuin luodit, ja niillä on selvä ja vapauttava päämäärä. Onhan Dantes, tai hienostuneemmin ranskalaisittain Georges-Charles de Heeckeren d'Anthès – minkä pitkän nimen keikari omiin tarpeisiinsa viekkaasti loi – saanut Pushkinin ja hänen perheensä elämän pois raiteiltaan ja pitänyt häntä pilkkanaan jo vuoden ja toisenkin. Se sika ei kaihda mitään, kun pyrkii hänen vaimonsa rakastajaksi.

Sama peli jatkuu yhä vain. Dantes kurtiseeraa ja kosii Natalia Nikolajevnaa yhtä avoimesti ja kaikkien nähden kuin ennenkin. Vielä eilen Vjazemskin luona. Mutta myöhemmin Natalia liehui jo muualla, kun taas hän etsi itselleen sekundanttia Razumovskien illanvietossa. Sitä hän ei vain toisille paljastanut. Oli helppoa esiintyä hilpeänä, sillä kevyt oli mieli. Viimeinkin kaksintaistelu toteutuisi.

Ah Natalia, Natasha, Tasha – zhenka moja, angel moi – vaimoni, enkelini, jonka Herra minulle käsittämättömässä viisaudessaan soi. Ja Pushkin naurahtaa, käheä on ääni, ensimmäinen hänen tänä aamuna päästämänsä. Antoipa sinulle tällaisen vaimon Jumala arvatenkin siksi, jotta luonteesi särvät silenisivät ja tästäkin muokkautuisivat ja kehittyisivät. Mutta basta! Saa riittää. Natasha nukkuu vielä, ja nukkuu varmaankin taas kauan. Tulivathan vaununsa vasta aamuyöllä taas kotiin, Pushkin muistaa, sillä hän oli täällä yhä valveilla. Vaimon viereen ei todellakaan ollut tarvetta mennä. Tuskin tämä sitä edes odotti, niin on ollut syyllinen olonsa.

Saman tien koko raskas paketti avautuu, kuorma kiviä kaatuu muistin rattailta ja jää taakaksi niskaan. Niin maaka kuin petaa. Olihan kelpo vaimo, tuo omien sanojensa mukaan aina niin nuhteeton ja kunniallinen, ajautunut jopa kahdenkeskiseen tapaamiseen Dantesin kanssa, vaikka miehen himokkaat aiheet kaiketi tajusi ja vaikka Dantesista oli ehtinyt tulla Natashan siskon aviomieskin. Mutta koko maailma, varsinkin hovin hetairat ja harpyijat, ovat nähneet ja tajunneet, että miehen päämaalina oli myös Jekaterina-sisaren nainnin kautta ainoastaan Natalia itse. Sukuun pääseminen oli miehelle vain keino päästä yhä lähemmäs Nataliaa, pyrkiä maaliin saakka.



Ellei mies siinä jo onnistunut? Paha sana. Jos ei nyt, niin vielä onnistuu, vannokoon vaimo mitä vain. – Dantes on Dantes, sellainen kulkukoira se, Pushkin mumisee. Aina on toistaiseksi saanut jokaisen, jonka on halunnut. Myös Natas-han haarojen väliin mies tahtoo tunkea miekkansa, kaataa kumoon, kellistää ja nauttia kuin makeisen aterian päätteeksi. Nostaa sitten tehdyn tempun vielä julkisesti näkösalille, kuin kruunuksi tai yhdeksi kruununjalokiveksi omaan pikkupäähänsä; haluaa että voitonmerkki näkyisi. Kaikkialla mies joka tapauksessa jo esiintyy niin kuin se palkinto olisi jo lakkarissa. Sen vaikutelman nuori paroni ainakin antaa hoville, jossa vain hurrataan tälle, ah niin kiinnostavalle skandaalille.

Vielä ei kuitenkaan ole aivan selvää, kuka tämän pelin voittaa tai häviää. Korttipeleissä häviän, mutta miten käy tässä, se on vielä katsomatta, Pushkin kiroaa hiljaa. Olenhan jo parikymmentä kaksintaistelua saanut alulle ja niistä monet ovat päättyneet kuulasateeseen. Se odottaa taas.

Tshort poberi – Piru vieköön! Ja Pushkin vavahtaa. Niin nopeaa on viha, niin joutuisasti veri syöksähtää suoniin, että Pushkin ponnahtaa saman tien pystyyn ja Nikita, joka on laittanut uutuuttaan kiiltävän öljylampun pöydälle ja ruvennut puuhaamaan kynttelikön kanssa, vetäytyy vaistomaisesti taaksepäin pitkä parta heilahtaen. Jää kesken vaihtokynttilöiden laitto kandelaaberiin, mutta kaiken ehtii, ehtii kyllä tässä matoisessa maailmassa. Jos ei ennemmin, niin myöhemmin.

Tiikeri on herra taas, Nikita tuumii, tiikerin ilme sillä on, siitä puhuvat tuolla muutkin, pelokkaat naiset varsinkin, näkevät, ettei tästä sotkusta hyvää seuraa, rukoilevat Jumalaa armahtamaan ja auttamaan. Mutta mitenkäs Jumala ehtisi joka paikkaan, vaikka sillä olisi kuinka monta kättä ja silmää?

Nikita hymähtää. Hän ei Pushkinin kiivautta pelästy, on tuntenut herransa jo kauan, tottunut kaikkeen. Joka aamulla on aavansa, tunnilla tuulensa, varsinkin mitä tähän herraan tulee. Siksi Nikita kysyy vain tuttuun puhelevaan tyyliinsä, jossa lempeyttä ripaus: – Aleksandr Sergejevitsh, parahin barin, ilmainen isäntä, kuinka suvaitsette, nukuitteko hyvin? Painajainenko herätti? Ei pidä uskoa niihin, herra; unet unia, lumet lumia. Tuonko teen heti vai kohta vai vasta myöhemmin?

Kun Pushkin ei heti vastaa, palvelija yskäisee ja kulkee ikkunan luo, availee raskasta verhoakin, vaikkei hiljaisen pihan yltä tihku yhtään sen enempää valoa kuin ennenkään, ja jatkaa ystävällismielistä, rauhoittavaa sanailuaan: – Siellä tuulee, tuiskuaa vähän, mutta pakkasta ei ole paljon. Kolja jo kävi Moikan avannolla pyykkivettä hakemassa ja kertoi. Mutta vinkkaa riittää, viiltää tuuli, se se tunkee se luihin, kolottaa minuakin, saisi jo kevät tulla. Miten olisi lämmitävän ryypyn laita, herra?

Äkkiä Pushkin on taas näkevinään siivet huoneen perällä ja tajuaa mikä hänet oikein herätti raskaasta syvästä unesta. Siivet, siipien ääni, niiden vaalea välähdys juuri tuolla huoneen nurkassa! Niin kuin valtava häkkilintu, vähintään kotkan kokoinen, olisi liikkunut ja liihottanut huoneessa.

Pushkin yrittää muistaa. Kyllä, isojen siipien lepatukseen hän heräsi ensin. Ja kun avasi silmänsä, hän näki sellaista mitä ennen ei: huoneen perällä kirjahyllyn edessä kulki sinne tänne outo hahmo, kuin kuvajainen tai jättimäinen albiinokyyhky, sillä valkoiselta koko lintu vaikutti. Mikään lepakko se ei ollut. Ja valkoiset ovat siivet nytkin, kun Pushkin tuijottaa huoneen nurkkaan tarkemmin nähdäkseen. Sieltä kuuluu pientä naurua ja siipi viuhahtaa taas. Ja sitten kuu-

luu selvästi äänikin, joka sanoo: – Hsss, hsss. Myöhemmin myöhemmin...

Pushkin vavahtaa ja säikähtää melkein. Jos se puhuu, ei kyse ole linnusta, vaan mistä? Tuollaisia ääniä ja sanoja ei päästä edes opetettu naakka.

## 2.

JOS OLISIN juonut pari pulloa mielimadeiraani, sitä Funchalista saakka tuotua, jos olisin ollut valveilla pelipöydän ääressä koko yön, tietäisin, että kyse on harhasta vain, Pushkin kertoo itselleen. Nukkumalla ja selviämällä tai lisää juomalla harha katoaa, niin on tapahtunut ennenkin. Mutta tämä näky ei näemmä helpolla poistu. Unessa en enää ole, unesta ei ole kysymys. Eikä kyllä linnustakaan; lintu ei voi olla tuollainen. Enkeliltä hahmo näyttää, aivan samanlaiselta kuin kirkon seinillä ja kirjojen kuvissa. Pushkin etsii ilmestystä silmillään sitä tarkemmin tutkiakseen, mutta juuri silloin kuvajainen väistyy, haihtuu, piiloutuu jonnekin taaemmas, ei ehkä halua näyttäytyä palvelijan ollessa läsnä.

Pushkin kääntyy siksi Nikitan puoleen. Oma tuttu uskolinen Nikitani. Enkeli on myös tämä laillaan; on nyt ja on ollut, apuna minulle jos kuka, vaikka sinänsä karu ja jörö mies. Joskin suulas väliin. Miten Nikitaa nyt noin vain voisi kommentaa poistumaan? Ei jätä hyvässä ei pahassa, paremmin pitää puoliani kuin vaimo konsanaan.

Pushkinilta pääsee hymähdys ja toinenkin, kun hän ajattelee vaimoaan. Ei surusta, ei ilosta, vaan silkasta väsymyksestä. Kaikkeen tähän on vaimo syypää, mutta sitä hän ei voi sanoa. On oltava armelias! Siitä pitää elämässä lopul-

takin lähteä. Pushkin muistaa, mitä sanoi ystävälleen, Pjotr Pletnjoville, kun he taannoin tapasivat: – Sinä jos kuka olet armelias, osaat antaa anteeksi. Armeliaisuus on ominaisuus, johon minunkin pitää pyrkiä. Olet hyvä ihminen. Kirjoita muistelmasi, niistä olisi monelle apua! Ja sitten Pushkin kääntyi ja juoksi pois ja kelpo Pletnjov jäi katsomaan hänen peräänsä ihmeissään. Ei toveri onneksi lainkaan käsittänyt, mistä oli ja edelleen on kysymys.

Nikita odottaa, seisoo kuin sotilas paraatiasennossa. Pushkinin mieleen tulee siitä, miten jo vuonna 1820 samainen Nikita Kozlov auttoi häntä neuvokkuudellaan. Kiipeli oli silloin suuri, olihan tsaari Aleksanteri I:n neuvonantajana itse sotaministeri, kreivi Aleksei Araktshejev, Suomen sodan sankari. Tämän sankarin epäluulon kohteeksi Pushkin oli joutunut, syystä ja syyttä.

Kaikki palaa aina mieleen, ei tarvitse kuin avata muistin lokero ja tapahtumat syöksähtävät elävinä kuvina siihen.

Syypäitä olivat runot, hänen runonsa.

Olihan hän niihin kirjoittanut sielunsa, aatteensa, ajatuk-sensa, toiveensa, mutta silti. Muutamista vaivaisista säkeistä oli lopulta ollut kysymys, aikanaan paperille toki innolla raapustetuista, kun muusa oli tullut, koskettanut otsaa, katsonut silmiin ja antanut vauhtia niiden ilmaantumiselle.

Mikä mahti hänen riimeillään oli silloin yhtä kaikki ollut! Miten juuri ne säkeet olivat saaneet ihmiset ajattelemaan, miten pelkkä sana vapaus muutti ihmisten mieliä, kun kaiutti tervan lailla oodiin kiinnittynyttä sanaa *Volnost* – Vapaus! Vapauteen sointui heti lupaus. Ja huimaus.

Pääsy vapauteen tsaari Aleksanteri I:n sorron ja ikeen alta olikin sinänsä päätäpyörryttävä ajatus 18-vuotiaalle nuorukaiselle silloin! Mikä on tärkeämpää kuin ”vapaus ylpeä

laulajien, se käy ylitse myös tsaarien!” No, siinähan on kunnon loppusointu, Pushkin ilahtuu. Runostani löytyi vaikka millaisia kehotuksia siitä miten vapauteen piti pyrkiä: ”Orjat, nämä sanani nyt kuuluu / olkaa miehiä ja taistelemaan nouskaa.”

Sen Pushkin varsinkin muistaa tarkasti, millä säkeillä päätti runonsa. Vaarallisia sanoja olivat myös ne, minkä hän sai vuosien myötä huomata:

»Ja tämä nykyäänkin, tsaarit, oppikaa!  
Eivät turvaa anna, suojaa takaa  
palkinnot tai mitkään rangaistukset,  
kirkon alttarit tai vankiloiden muurit.  
Järkkymättömän Lain sanan alle  
vain jos pääanne saatte taipumaan,  
silloin ikuisesti omaa valtaistuintanne  
vartioivat Kansain vapaus, rauha maan.»

Nikita seisoo edelleen, odottaa tyynenä. Se on kamaripalvelijan tehtävä, on oltava kiveä nyt ja pian vaikka vettä hiljaisempi, ruohoa matalampi. Herra on hajamielinen nyt, miettii tuossa taas omiaan, mutta on aamu ja herralla huolia. Kaikkihan ne tässä talossa pienintä keittiöpiikaa myöten tietävät, kuharkasta, Avdotja Petrovnasta puhumattakaan. Jos kenellä niin Avdotjalla on kerkeä kieli, minkä Nikita on saanut tuta – onhan kyseessä oma vaimo. Herran huolet ovat suuret ja Nikita tietää syyn. Rahasta on tässä taloudessa ikuinen pula. Eikä vain pula; rahaa ei yksinkertaisesti voi väliin edes nähdä, lantin lanttia.

Umpikuja, tupik. Siitä on kyse, jos mistä. Rahan puutetta ja muutakin murhetta edesauttaa rouvan tanssijalan ke-

peys, kaikkiin tanssiaisiin hankitut uudet puvut pienemmästä kruusingista puhumatta. Herran huolet siitä vain kasvavat, ja rouva, tuo Gontsharovana syntynyt ja Pushkinaksi muuntunut, ei ole muutenkaan mikään aito emäntä. Madame on kuin käymässä täällä vain, pitkällä vierailulla, huvimatalla siskojensa tavoin, vaikka pistäytyykin joskus keittiössä tarkistamassa, että Polotnjanyi zavodin maatilalta ovat Dmitri-veljensä lähettämät mitättömät tarvikkeet saapuneet pitkän matkan takaa pelastamaan senpäiväistä ateriaa.

Vitsi se on, hupaa koko avustus; sille tyhmit torakatkin nauravat, durakit tarakanit. Ja samaa sakkia on emäntä itse, Nikita tuumii, vaikkei ajatuksiaan isännälle paljasta, omalle puoliskolleen vain. Jotain on gospazha Gontsharova kuitenkin tehnyt, ehtinyt saattaa maailmaan jo neljä lasta! Lienevätkö kaikki edes herran omia? Jumalan lapsia kuitenkin, isompi Herra todistakoon! Bog moi svidetel!

Nikita antaa ajatusten lentää, ei pelkää tällaistenkaan mietteiden tuloa saati katoamista: ne saivaret löydän kyllä harvan tukkani ja ehkä partanikin seasta. Mies voi olla vaikka vanki, mutta ajatus on silti vapaa. Mitäpä tässä, seison kun olen seisoakseni. Minulla ei ole kiire, jos kerran isännällä ei, pitää vain odottaa, että tämä saa aatoksensa järjestykseen.

Pushkin näkee Nikitan katseen ja ravistaa päätään. Sieltä ei kuulu ääntä, pää on tyhjä ilman ainoatakaan säettä, ei edes kuivan herneen rapinaa kantaudu korviin. Toisin oli ennen, mutta silloin oli toisin kaikki. Kun päätä vähänkin liikautti, säkeet pelmahtivat heti lentoon ja liitelivät pääskyjen tai hyppelivät varpusten lailla; uudet, ensin vasta kainosti päätään nostavat säkeet alkoivat kohta kaikua ja siirtyivät papereille, muuntuivat runoiksi.

Oi niitä ensimmäisiä runoja lyseossa, ajatuksiani siitä mitä kirjoitan ja miksi kirjoitan, Pushkin muistaa. Olinhan lapsi, aivan nuori poika vasta, mutta tiesin mitä tahdoin. Ja heti suhahtivat säkeet mieleen:

»Ei vuoksi ihmisten huolineen,  
ei hyödyn tähden, taistellen niin;  
me olemme syntyneet innoitukseen,  
suloisiin ääniin, rukouksiin.»

Tämä oli alku, viaton uskontunnustus; miten totta vielä silloin, Pushkin hymähtää, tuntee muutoksen suuruuden. Runo oli rukous, pyyntö taivaan voimille. Siihen uskoin, kuten myös elämän suloisuuteen. Mutta sitten säkeiden sävy muuttui. Napoleon, sota, Moskovan hävitys, kaikki se vaikutti minuun. Ja sitten voitto – uusi aika, vapauden sarastus. Ja minä kirjoitin kirjoitin kirjoitin. Runoja syntyi sanoista ja ajatuksista niiden takana. Pian ne jo levisivät kopioina kädestä käteen, ei siihen edes kirjapainoa tarvittu.

Rikos ei ollutkaan siinä, vaan siinä että sanat ymmärrettiin ja tulkittiin valtion vastaisiksi. Hallituksen kätyrit niistä kiinnostuivat, yrittäpä yksi heistä sotaministeri Araktshejevin vaatimuksesta ostaa Nikitalta kaikki Pushkinin paperit: runot, muistiinpanot, kirjeet.

Viisikymmentä ruplaa mies tarjosi – kuin neljäkymmentä hopearahaa. Iso olisi raha ollut köyhälle miehelle. Mutta Nikita ei ollut Juudas, ei pettänyt, vaan kertoi heti suoraan, millaisen tarjouksen oli saanut.

Se riitti, herätti kuin unesta, Pushkin muistaa. Käsitin, että sana oli myös vaarallinen, anarkistin pommia pahempi. Oli toimittava heti. Uuniin menivät paperit, paloivat lopulta,



vaikka hitaasti se kävi, sillä tiukka tukku paperia hiiltyy vain, joten runot oli hävitettävä yksitellen.

Liuska leimahti heti, runo katosi siinä silmien edessä vielä nopeammin kuin oli syntynyt ja muuttui tulilinnuksi, lensi taivaaseen Luojansa luo; se tuoksu tuntuu sieraimissa yhä. Sellainen tuoksu, jossa lisänä myös tappion kitkeryyttä, ei niin hieno kuin kuivan koivupuun, puhumattakaan venikeistä, koivuvihdoista, jotka banjaa kaipailevat liiterin kuivuudessa. Sanat paloivat, käsikirjoitukset katosivat, mutta runot jäivät silti talteen, päähän. Silloin kaikki säkeet pysyivät siellä kuin parhaassa kirjastossa.

Sain sitten kutsun kreivi Miloradovitshin luo, Pushkin muistaa. Tämä mies toimi Araktshejevin käsikassarana. Kreivi otti kyllä ystävällisesti vastaan, piti minua kuulemma ”kirkaskasvoisena”. Hän ei ollut niin töykeä kuin sittemmin tämä nykyinen Benckendorf ja hyvin kohteliaasti pyysi, että luovuttaisin kaikki käsikirjoitukseni. Vastasin hänelle: ”Herra kreivi. Olen polttanut kaikki runoni. Työhuoneestani ette löydä enää mitään. Mutta jos teille käy, kaikki runot löytyvät kyllä täältä.” Ja koputin päätäni. ”Määrätkää vain, että tuon käsikirjoitukset. Voin kyllä kirjoittaa runoni taas uudestaan.”

Pushkin nostaa katseensa ja hymähtää muistolleen, murahtaa suopeasti jotain, mistä Nikita ei selvää saa. Isäntä on mielissään, tyytyväinen itseensä... Kappas vain. Ja kohta Nikita kuulee myös epämääräisiä sanoja, muminaa, jonka sisällön puolittain arvaa: – Kelpo Nikita. Kunnon mies. Tee kuten kuuluu, tuo toki aamiainen kohta.

Silti Nikita ei lähde, vaan seisoo ja odottaa herraltaan jotain vielä selkeämpää merkkiä, suurempaan ääneen lausuttua käskyä, jottei erehdyksiä tulisi, korkeassa iässä ei ole halua juosta edestakaisin. Nikita yskäisee, Pushkin sanoo kiireesti

jotain, yhäti niin epäselvää, ettei siitä ota itse Salomokaan selvää. Isäntä karistaa kurkkuaan, kapristautuu, ja pyytää lopulta käheällä ja hitaalla mutta selvällä äänellä tuomaan teen kotvan kuluttua. Tässä olisi päästävä jaloilleen.

– Teetä ja puhdas paita, tai se sitten myöhemmin, mutta sitä ennen tshajua, tshikua paljon ja mustaa leipää ja suolakurkkujakin pari; niitä hyviä, jotka torilta ostettiin. Ja marinoituja omenia...

Kun on kerran vauhtiin päässyt, ei pidä heti lopettaa, ja niinpä Pushkin antaa mennä, mieli jo smetanaakin, jos tuoretta on jo haettu. Ja vähän hunajaa maalta, vaimon samaisen veljen Dmitri Nikolajevitshin joten kuten ylläpitämiltä tiluksilta. Se kun hunajaakin joskus lähettää ikään kuin heitä auttaakseen. Idiootti! Mikäs apu se on miehelle, jolla on velkaa vaivaiset 126 000 ruplaa. Tämän taivaan tähtien määrän kokoisen summan on Pushkin saanut lasketuksi, kirjoittanut kaikki velkansa perä perää paperilapulle ja polttanut uunissa sitten. Jotain oli lapulta luultavasti unohtunut poisikin.

– Kuten suvaitsette, herra, kohta tuon, katson mitä on, mitä Avdotja Petrovna löytää, kohta tulen, kunnioitettu herra, Nikita sanoo ja kääntyy ja alkaa tömistellä alati liian suurissa saappaissaan ovelle. Mies sulkee sen ja Pushkin kuulee, miten Nikita kulkee läpi eteishuoneen ja sitten jo laskeutuu alas keittiöön välittämään toivetta, pyyntöä, käskyä.

Suurta vaivaa ei tästä herrasta sittenkään ole, Nikita miettii. Vähiä ovat aamutoiveensa aina, syö kuin musikka, maalaismoukaksi hyvin kelpaava. Aina löytyy keittiöstä teetä, mikä on tärkeintä: onhan samovaari jo aikaa höyryynyt, teekannu odottanut sen päällä kuin lintu pesässä, ja tshainikissa hautunut väkevä musta ydintee. Ei hätää, laittaa-han oma emäntäni siinä hellan äärellä jo tataripuuroakin,

gretshkaa, josta isäntä tosin ei maininnut. Voisi sen laittaa tarjolle, pitääkin muistaa puuro, sillä mistä pirusta kunnan suolakurkkuja ehtii tähän hätään synnyttää, omenista puhumattakaan? Eikös tuo ahne jo ole syönyt ne kaikki?

Mutta kun Nikita raahustaa keittiöön saakka ja kertoo isännän toiveista, Avdotja Petrovna yllättää miehensä. Yksi pieni purnukka löytyy piilosta. Ja sen sanoessaan Avdotja hymyilee. Herran toiveet täytetään ja sitten myöhemmin Nikitankin... Oiva on vaimo, kappas vain, vaikka tarkoittaa tosin pelkkiä vatsan tarpeita. No. Mitäpä muita enää tässä iässä.

Toimeen siis. Ei muuta kuin lorottaa mustanpuhuvaa teetä tshainikista lasiin ja laskea sitten kuumaa höyryävää vettä samovaarin kyljestä; pilkkoa ja sulattaa lasiin sokeria murene jos toinenkin. Kaapin kätköstä löytyneet kurkut taas asettelee Avdotja Petrovna posliinitassille ja laittaa viereen smetanaa kupillisen. Hän tietää, mistä runoilija pitää, ja sen tietävät täällä kaikki: suolainen ja sakea on tämän pojan makea! Sellainen lause kuuluu herran sanastoon. Sitä isäntä toistaa usein ja silloin toistaessaan myös hyräilee, vaikkei omaakaan aivan parhainta lauluääntä.

Avdotja laittaa tarjotinta kuntoon, leikkaapa siihen vielä mustaa leipää palan, kunnan kannikan. Ja muistaa laittaa sokeroitua karpalomurskaa viereen. Herran suurta herkkua sekin, kun makea miellyttää. Nikita nostaa isoa priikkaa varoen, haluaa tarkistaa, ettei tee kannettaessa läiky. Sitten hän laskee tarjottimen taas pöydälle.

– Kuinkas hän? kuharka kysyy, ja Nikita on kuin ymmärtäisi väärin, alkaa selittää että mikäs tässä, mutta selkä on kipeä, luita kolottaa, se on sitä ikää, reumaa, sanovat. Ei *hän*, vaan herra tuolla itse, Avdotja Petrovna melkein tiuskaisee. Nikita naurahtaa, hyvin löysi kompanuoli maalin. – No, her-

ra voi paremmin, melkein jo heräilee. Joskus on kuin pystyyn kuollut, sillä onhan tämä aika hankalaa, herralle erittäin; me jos ketkä sen tiedämme. Mutta nyt on hetken jopa hilpeä ja hyräilee; miten onkin noin ylen elävä.

– Kas, mikäs sillä? Jos vaikka on perinyt jotain, saanut oikeaa rahaa, maksaa meille palkan viimein, Avdotja Petrovna miettii ja ilahtuu. Isännän ilo on myös keittiön ilo heti. Mutta Nikita huitaisee, ei vastaa sen paremmin vaan tarttuu uudestaan kaksin käsin tarjottimeen ja alkaa kantaa sitä ovelle ja sitten ovi auki vaikka kynärpäällä ja portaat ylös ja käytävää pitkin eteiskamariin ja herran työhuoneeseen.

Melua hän ei pidä, ja siihen on hyvä syy. On kuljettava hiljaa, jotteivät rouva tai Aleksandra, se rouvan siskoista, joka täällä yhä asuu, vielä heräisi. Heti olisi seisahduttava, ruvettava supisten vastaamaan kaiken maailman kysymyksiin, joihin vastausta kamaripalvelijalta ei voi eikä saa löytyä. Silti ne kysyisivät, urkkisivat, tahtoisivat tietää isännän mielen ja tilan. Turhaan. Tee siinä sanoja pyöritellessä ja naisten mieliä eksytellessä vain jäähtyisi.

## **Tiheätunnelmainen elämäkertaromaani Venäjän rakastetuimman runoilijan viimeisestä kaksintaistelupäivästä**

Aleksandr Pushkin valmistautuu taas kerran kaksintaisteluun. Dantes, tuo ranskalainen keikari D'Anthès, on yhä avoimemmin liehitellyt hänen vaimoan Natalia Nikolajevnaa. Tätä ei kunnian mies voi enää ohittaa.

Kokenut kaksintaistelija Pushkin on luottavainen:  
”Juonen kulku on toisaalta aina sama, yksinkertainen ja selvä, ei lainkaan Shakespearen veroinen. Ensin sekundantit, sitten aika ja paikka.”

Pushkin on pitänyt vaimoan enkelinä, mutta onko kyse valkeasta vai mustasta enkelistä? Päivän mittaan hän alkaa puhua toisenkin enkelin kanssa – suojelusenkeli vai varoitus kaksintaistelun riskeistä?

Pushkin käy läpi elämänsä avainkohtia, voittojaan ja tappioitaan. Niitä ovat hänen elämässään olleet lyseo, vapaus, rakkaus (113 ihastusta), vaimo Natasha, loputon velkakierre, tsaari Nikolai I sekä tämän tanssiaisia rakastava hovi. Ja ennen kaikkea runous!

